

ՍՏ. ՄԵԼԻՔ-ԲԱՆՉՅԱՆ

ՀԱՅՈՑ
ՊԱՆՏԱՎՈՐԻՆ-ԲԱՅԻՆ
ՎԱՅԻՆԻ

ՆԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱԸԱՐ
ԳԱՆՈՒՄՏ ԿԻԷՂՊԵՆԿԵԱՆ ՆԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ՍՏԵՓԱՆ ՄԵԼԻՔ-ԲԱԽՇՅԱՆ

Ն Ա Յ Ո Ց

Պ Ա Շ Տ Ա Մ ՈՒ Ն Ք Ա Յ Ի Ն
Վ Ա Յ Ր Ե Ր

ԵՐԵՎԱՆ
ԵՊՄ ՆՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

2009

ՆՏԳ 941 (479.25) : 23/28
ԳՄԴ 63.3 (2Ն) + 86.37
Մ 475

FUNDAÇÃO CALOUSTE GULBENKIAN

*Խմբագրական խորհուրդ՝
Սիմոնյան Արամ (գլխավոր խմբագիր)
Ավետիսյան Հայկ, Բաղալյան Գեղամ,
Մելիք-Բախչյան Մհեր*

Մտեփան Տ. Մելիք-Բախչյան
Մ 475 Նայոց պաշտամունքային վայրեր: - Եր.: ԵՊՆ հրատ., 2009 - 432 էջ + 10 էջ ներդիր:

ԳՄԴ 63.3 (2Ն) + 86.37

ISBN 978-5-8084-1068-8

© ԵՊՆ հրատարակչություն, 2009 թ.
© Մ. Մելիք-Բախչյան, 2009 թ.

ՀՐԱՏԱՐԱՎԿՉՈՒԹՅԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

Ավելի քան հիսուն տարի առաջ Երևանի պետական համալսարանի չորս երիտասարդ դասախոսներ՝ Գ. Ջահուկյանը, Թ. Հակոբյանը, Ստ. Մելիք-Բախշյանը և Հովհ. Բարսեղյանը ձեռնամուխ եղան ստեղծելու Հայաստանի և հարակից շրջանների տեղանունների բառարան: Կարճ ժամանակ անց Գ. Ջահուկյանն աշխատանքի անցավ Գիտությունների ակադեմիայի Լեզվի ինստիտուտում, իսկ մյուս երեքը շարունակեցին գործը: Թ. Հակոբյանն աշխարհագրագետ էր, Ստ. Մելիք-Բախշյանը՝ պատմաբան, Հովհ. Բարսեղյանը՝ լեզվաբան: Ափսոս որ 2001 թ., երբ ավարտվեց հինգհատորյակի տպագրությունը, հեղինակներից ողջ էր միայն Հովհ. Բարսեղյանը: 2002 թ. բառարանն արժանացավ Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի մրցանակին:

Բառարանի ստեղծման տարիներին վաստակաշատ պատմաբան Ստեփան Մելիք-Բախշյանն առանձնացրել է հայոց պաշտամունքային վայրերին վերաբերող նյութերը, կատարել լրացումներ՝ ծրագրելով հետագայում հրատարակել «Հայոց պաշտամունքային վայրերի հանրագիտարան»: Ցավոք, մահը հնարավորություն չտվեց ավարտել այս շատ շնորհակալ գործը: Սակայն արված աշխատանքն էլ ուշագրավ ու արժեքավոր, և Գալուստ Կյուլպենկյան հիմնարկության Հայկական բաժանմունքի տնօրեն, դոկտոր Ջավեն Եկավյանի հովանավորության շնորհիվ ԵՊՀ հրատարակչությունը լույս է ընծայում գիրքը, վստահ լինելով, որ հետագայում այն հիմք կհանդիսանա պաշտամունքային վայրերին նվիրված մոր բառարանների և ուսումնասիրությունների համար:

Գրքում զետեղված լուսանկարների մեծ մասի հեղինակը վաստակաշատ հայրենագետ Հարություն Երանոսյանն է: Օգտագործված են նաև Մելիք Բաղդասարյանի և ուրիշների լուսանկարները:

յում, Հալեպի նահ-ի Մարաշի գավ-ի Ջեյթունի գվոկ-ի, Ջեյթուն գք-ից հս-արլ, Պարզնկա լ-ան զառիթափի լանջին, էկենջնք (Վանքին) գ-ում, գեղատեսիլ վայրում: Կառուցված էր բարձրադիր և զովասուն վայրում, շրջակայքում կային սառնորակ աղբյուրներ: Եղել է Ջեյթունի առաջ-նորդարանի եպիսկոպոսանիստը: Ըստ ավանդությունից՝ հիմնադրել են Թադևոս և Բարդուղիմեոս Առաք-յալները, որի համար էլ Կարապետ Բ Ուլնեցի կաթողիկոսը (1726-1729) այն համարել է առաքելաչին հոգևոր հաստատություն: Փոքր ու անշուք վանքը 1500 թ հետո ընդարձակվել և բարգավաճել է: Եկեղեցին կոչվում էր Ս Աստվածածին: Համալիրում եղել են շուրջ 15 սենյակներ: Ուներ վարելահողեր, այգիներ: Միջին դէ եղել է հայ գրչության կենտրոն, որտեղ գրվել և ընդօրինակվել են հայերեն (այդ թվում՝ հունատառ) պատմական, քերականական, կրո-նական գրքեր, որոնք տարվել են նաև Թոմարգա, Երուսաղեմ և այլ վայրեր: Երբեմնի մեծ մատենա-դարանից 1895 թ այստեղ հազիվ մնացել էր 20-ի չափ մատյան (ավե-տարաններ, աղոթագիրք, տրամա-բանական աշխատություններ): Վանքը գործել է մինչև 1915 թ: Ուներ վարժարան՝ 26 սաներով: Ավերվել ու ամայացել է 1915 թ Մեծ Եղեռնի ժամանակ: 1915 թ գարնանը կարծ ժամանակով դարձել է զեյթունցի երիտասարդների ինքնապաշտպա-նական կենտրոնը:

ՁԵՑԹՈՒՆԻ ՎԱՆՔ, Зейт'уни ванк', Zeyt'uni vank' - Վ ա ն ք Կի-լիկիայում, Հալեպի նահ-ի Ջեյթուն գք-ում, տ Ջեյթունի Ս Աստվա-ծածին:

ՁԵՑԹՈՒՆ-ՕՂԼՈՒ ԳՈՍԵՐ, Зейт'уно-ог'лу гомер, Zeyt'un-og'lu go-mer - Վ ա ն ք Արմ Հայաստանում, էրզրումի նահ-ի էրզրումի գավ-ում, Բասենի գվոկ-ի տարածքում:

ՁԵՎՍԻ ՄԵՀՅԱՆ, Зевси мехян, Zevsi mehyan - Մ Ե Հ յ ա ն Կապա-դովկիայում, Վենասա ընակավայ-րում: Ստրաբոնի վկայությամբ՝ սպասարկում էին 3000 քրմեր: Մեհ-յանի տարեկան եկամուտը կազմում էր 15 տաղանդ:

ՁԵՎՍԻ ՏԱՃԱՐ, Зевси таҷ'ар, Zevsi tačar - Տ ա ճ ա ր Կիլիկիա-յում Աղանայի նահ-ում, Իշելի

գավ-ում, Մուտ բք-ում: Պահպան-վել է տաճարի կամարակապ մուտքի այունաշարը:

ՁԵՏԿԱՆԱ ՎԱՆՔ, Зеткана ванк', Zetkana vank' - Վ ա ն ք (մատուռ) Արմ Հայաստանում, էրզրումի նահ-ում, Ալաշկերտի գվոկ-ի Ջետկան (Ջեյդեկան) գ-ի մոտ, տ Կարմիր վանք:

ՁԵՏՏԱ ՎԱՆՔ, Зетя ванк', Zetya vank' - Վ ա ն ք Մեծ Հայքի Սյու-նիք աշխ-ի Վայոց Ձոր գավ-ում:

ՋԸՌՋԸԻ, Зьр'джьли, Zərg'jəli - Վ ա ն ք Արմ Հայաստանում, Դիար-բեքիի նահ-ի համանուն գավ-ի Բշերիկի գվոկ-ում, տ Ջոջըլի:

ՋԻԱՐԱԹԵ ԳՈՒՐԳԱՆԵ, Зиа-рат'е Гургане, Ziarat'e Gurgane Վ ա ն ք Արմ Հայաստանում, Խար-բերդի նահ-ում, Չմշկածագ գք-ից հս: Երջակայքի քրդերը այսպես էին անվանում հայկական Գուրգենա գվանքը:

ՋԻԱՐԵ ԱՆԱԵ ՓԻՐԻ, Зиаре анае п'ири, Ziare anae p'iri - Ե կ Ե ղ Ե ց Ի Արմ Հայաստանում, Խարբերդի նահ-ում, Խոզաթի գվոկ-ի Մելիքա-բերդ գ-ում: Քրդերն այդպես էին անվանում Ս Աստվածածին եկե-ղեցին (տ), որ իրենց լեզվով նշա-նակում է Մեծ Մոր սրբատեղի:

ՋԻԱՐԵԹ, Зиарет', Ziaret' - Վ ա ն ք Մեծ Հայքի Տուրուբերան աշխ-ի Տարոն գավ-ում, տ Ս Կարապետ:

ՋԻԱՐԵԹ, Зиарет', Ziaret' - Ու խ տ ա տ Ե ղ Ի Կարսի մարզում, Կարս ք-ի մոտակայքում:

ՋԻԱՐԵԹ, Зиарет', Ziaret' - Ու խ տ ա տ Ե ղ Ի Կիլիկիայում, Տարսոն ք-ից հս, Ահազա-էլ-քեֆ ք-ում: Բնական քարայրների համա-լիր է:

ՋԻԱՐԵԹ, Зиарет', Ziaret', Ջիա-րեթ - Ու խ տ ա տ Ե ղ Ի պատմա-կան Փոքր Հայքում, Սեբաստիայի նահ-ում, Հին Կոմանա ք-ի ավե-րակներից մոտ 14 կմ հեռավորու-թյամբ, Կոմանա-Դալիմոն ճանա-պարհի վրա:

ՋԻԱՐԵԹԹԵՓԵ, Зиарет'т'еп'е, Ziaret't'ep'e - Բ լ ու ր , ու խ տ ա տ Ե ղ Ի Արմ Հայաստանում, Խար-բերդի նահ-ում, Չմշկածագի գվոկ-ի Մախմենուտ գ-ի մոտ:

ՋԻԱՐԵԹ ԹԵՓԵՍԻ, Зиарет'т'еп'еси, Ziaret't'ep'esi - Ու խ տ ա տ Ե ղ Ի Արմ Հայաստանում, Խար-

բերդի նահ-ում, Ակնա գվոկ-ի Նարվեր գ-ի մոտ: Թուրքերն այսպես էին անվանում Ս Թեոդորոս և Ս Նիկողայոս ուխտատեղին (տ):

ՋԻԱՐԵ ԼՈՒՍԱՎՈՐԻԶ, Зиаре Лусаворич, Ziare Lusavoric' - Վ ա ն ք Արմ Հայաստանում, էրզ-րումի նահ-ի Երզնկայի գավ-ում, Տուժիկ լ-ների ստորոտին, տ Ջար-չարանաց վանք:

ՋԻՅԱՐԵԹ, Зиярет', Ziyaret' - Ու խ տ ա տ Ե ղ Ի պատմական Փոքր Հայքում, Սեբաստիայի նահ-ում, Հին Կոմանա ք-ի ավերակների շրջ-ում, տ Ջիարեթ:

ՋԻՅԱՐԵԹ ԹԵՓԵՍԻ, Зиярет'т'еп'еси, Ziyaret't'ep'esi - Ու խ տ ա տ Ե ղ Ի Արմ Հայաստանում, Խարբերդի նահ-ում, Ակնա գվոկ-ի Նարվեր գ-ում, տ Ս Նիկողայոս:

ՋԻՆԱՎՈՐ, Зинавор, Zinavor - Ու խ տ ա տ Ե ղ Ի Մեծ Հայքի Ար-ցախ աշխ-ի Ոսչեն գավ-ի Հին Քյաթուկ գ-ում: Այստեղ գտնվում են նաև Սպիտակ Հյոլ և Գիղար ուխ-տատեղիները: Մոտակայքում կան հայկական գերեզմաններ:

ՋՅՈՒԼՔԱՖԱԼ, Зюлк'афал, Zyul-k'afal - Ու խ տ ա տ Ե ղ Ի Արմ Հայաստանում, Դիարբեքիի նահ-ում, Արղանամաղեն ք-ի մոտ:

ՋՈՐԱՍԱ, Зоараса, Zoarasa - Հ Ե Թ ա ն ո ս ա կ ա ն տ ա ճ ա ր Մեծ Հայքի Աղձնիք աշխ-ում, Տիզ-րանակերտ ք-ում:

ՋՈՐԱ, Зоба, Zoba - Վ ա ն ք , աշխարհագրական դիրքը՝ անորոշ: Գտնվում էր հավանաբար Հայաս-տանում: Նշվում է Հայերեն ձե-ռագրական հիշատակարանում:

ՋՈՌ, Зор', Zor' - Վ ա ն ք Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապե-տությունից Քաշաթաղի շրջ-ի Ջոր (նաև՝ Ջոռ) գ-ում: Ե. Լալայանը նշում է, որ հնում վանքի հոտերը այնքան շատ են եղել, որ կաթը սարերից խողովակներով էին հասցնում վանք:

ՋՈՌՈՍՍՏԵՓԱՆՈՍ, Зор'о Св Степ'анос, Zor'o St Step'anos - Վ ա ն ք Արմ Հայաստանում, Վանի նահ-ի Շատախի գվոկ-ում, տ Ակոռո վանք:

ՋՈՌՈՎԱՆՔ, Зор'ованк', Zor'o-vank' - Վ ա ն ք Արմ Հայաս-տանում, Վանի նահ-ի Շատախի գվոկ-ում, տ Ակոռո վանք:

ՋՈՐԱԽԱԶ, Зорахач, Zoraxach -

Մ

«ԾԱԿԱԳԵՂՅԻ», «Ц'акагег' - ԾԱԿԱԳԵՂՅԻ» - ԵԿԵՂԵՑԻ Հայաստանի Հանրապետության Տավուշի մարզի Սարիգյուղ գ-ի մոտ, դրանից արմ՝ Տաշտակ հողեր կոչվող ավերակ բերրի մոտ: Ավերակ է: Երջակայքում կան Հայկական գեղձմաններ:

ԾԱԿՔԱՐ, Ц'акк'ар, Сакк'ар - Ժ ա յ ռ ն ու խ տ ա տ ե ղ ի Արմ Հայաստանում, Նարբերդի նահ-ում, Համանուն գավ-ի Արարկիրի գվոկ-ի Մաղ գ-ի մոտ: Քարածայուն ուներ ձվաձև անցք, որի միջով անցնում էին ուխտավորները:

ԾԱԿՔԱՐ, Ц'акк'ар, Сакк'ар - Ու խ տ ա տ ե ղ ի պատմական Գամբրում (Կապաղովկիա), Կեսա-րիայի նահ-ում, Կեսարիայի գավ-ի Նիրզե գ-ի մոտ: Մյուս ուխտատեղին կոչվում էր Կաթաղը:

ԾԱԿՔԱՐԻ Ս ԴԱՎԻԹ, Ц'акк'ари Св Давит', Сакк'ари St Davit' - Վ ա ն ք Արմ Հայաստանում, Էրզրումի նահ-ում, Էրզրումի գավ-ում, Դերջանի գվոկ-ի Ապրանք գ-ում: Այստեղ կար մի խաչարձան՝ անրն-թեռնելի արձանադրությունը: Տ Մ Դավթի վանք:

ԾԱԿՔԱՐԻ ՎԱՆՔ, Ц'акк'ари ванк', Сакк'ари ванк' - Վ ա ն ք Արմ Հայաստանում, Էրզրումի նահ-ում, Դերջանի գվոկ-ի Ապրանք գ-ի մոտակայքում, տ Մ Դավթի վանք:

ԾԱՂԿԱԶԱՐԳ, Ц'аг'казара, Сагказара - Վ ա ն ք Արմ Հայաստանում, Վանի նահ-ում, Վան ք-ի մոտ:

ԾԱՂԿԱՎԱՆՔ, Ц'аг'каванк', Сагкаванк' - Ե կ ե ղ ե ց ի Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության Հաղրութի շրջ-ի Մակուռի գ-ում, տ Ս Աստվածածին:

ԾԱՂԿԱՎԱՆՔ, Ц'аг'каванк', Сагкаванк' - Ե կ ե ղ ե ց ի Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության Հաղրութի շրջ-ի Մաղկավանք (Նրձանջուղ) գ-ում:

ԾԱՂԿԱՎԱՆՔ, Ц'аг'каванк', Сагкаванк' - Ե կ ե ղ ե ց ի Հայաստանի Հանրապետության Գեղարքունիքի մարզի Վարսեր գ-ում, նրա արմ եզրին: Անշուք, կիսավեր շինություն է: Շուրջը կան մի քանի, մեծ մասը անթվակիր, խաչքարեր:

Սրանցից մեկը կանգնեցված է 995 թ: Գ-ի մեջ գտնվող եկեղեցին կոչվում է Ս Ստեփանոս:

ԾԱՂԿԱՎԱՆՔ, Ц'аг'каванк', Сагкаванк' - Մ ա տ ու ռ Հայաստանի Հանրապետության Գեղարքունիքի մարզի Լանջաղբյուր գ-ի մոտ գտնվող Մանիզարի սար կոչվող լ-ան հս կողմում:

ԾԱՂԿԱՎԱՆՔ, Ц'аг'каванк', Сагкаванк' - Մ ա տ ու ռ Հայաստանի Հանրապետության Կոտայքի մարզի, Թղիթ գ-ի մոտ, դրանից հս, ձորամիջում: Կանգուն է:

ԾԱՂԿԱՎԱՆՔ, Ц'аг'каванк', Сагкаванк' - Մ ա տ ու ռ, ու խ տ ա տ ե ղ ի Երևանի նահ-ի Նոր Բայազետի գավ-ում, Դալիզարդաշ (այժմ՝ Սարուխան) գ-ի արլ կողմում, բլրակի վրա: Շուրջը կար գատեղի: Ըստ ավանդության՝ այստեղ ուխտի էին գալիս ծաղիկ հիվանդությունը տառապողները՝ բուժվելու համար:

ԾԱՂԿԱՎԱՆՔ, Ц'аг'каванк', Сагкаванк' - Վ ա ն ք Արմ Հայաստանում, Էրզրումի նահ-ում, Բայազետի գավ-ի Արծաի գ-ի մոտ: 19-րդ դ վերջերին ավերակ ու լքված էր:

ԾԱՂԿԱՎԱՆՔ, Ц'аг'каванк', Сагкаванк' - Վ ա ն ք Արմ Հայաստանում, Վանի նահ-ում, Համանուն գավ-ի Շատախի գվոկ-ի Այգի գ-ի մոտ: Միջին դդ եղել է Հայ գրչության կենտրոն: Հճճտ նույն շրջ-ի Սողվան գ-ի հս-արմ կողմում գտնվող նույնանուն վանքի հետ:

ԾԱՂԿԱՎԱՆՔ, Ц'аг'каванк', Сагкаванк' - Վ ա ն ք Արմ Հայաստանում, Վանի նահ-ում, Համանուն գավ-ի Շատախի գվոկ-ի Սողվան գ-ի մոտ, դրանից հս-արմ, ծաղկավետ լ-ների լանջին: 20-րդ դ սկզբներին ավերված էր, պահպանվում էին միայն Հաստարեստ որմերը: Նախքան ավերվելն ունեցել է վարելահողեր, անտառներ:

ԾԱՂԿԱՎԱՆՔ, Ц'аг'каванк', Сагкаванк' - Վ ա ն ք, ե կ ե ղ ե ց ի Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության Հաղրութի շրջ-ում, Մակուռի գ-ի կենտրոնում: Կանգուն է:

ԾԱՂԿԱՎԱՆՔ, Ц'аг'каванк', Сагкаванк' - Վ ա ն ք, ե կ ե ղ ե ց ի Հայաստանի Հանրապետության Լոռու մարզի Յձուն գ-ում, տ Միրանավոր-Մաղկավանք:

ԾԱՂԿԱՎԱՆՔ, Ц'аг'каванк', Сагкаванк' - Վ ա ն ք, ե կ ե ղ ե ց ի Հայաստանի Հանրապետության Կոտայքի մարզի Առինջ գ-ում: Եկեղեցին կոչվում է Ս Նշան:

ԾԱՂԿԱՎԱՆՔ, Ц'аг'каванк', Сагкаванк', Մաղկեվանք - Վ ա ն ք, Հայաստանի Հանրապետության Գեղարքունիքի մարզի Լիճք գ-ի մոտ: Գր. Նալաթյանի հավաստմամբ՝ հիշատակում են միջնադարյան արար հեղինակները:

ԾԱՂԿԱՎԱՆՔ, Ц'аг'каванк', Сагкаванк' - Վ ա ն ք, ու խ տ ա տ ե ղ ի Հայաստանի Հանրապետության Արայի լ-ան հր լանջին: Ղ. Այիչանը հնարավոր է համարում սրա հետ կապել Մ ավերակ գ-ի անունը: Առ այսօր այստեղ ուխտի են գալիս Ս Համարաձման տոնին:

ԾԱՂԿԱՐԻ Ս ԴԱՎԻԹ, Ц'аг'кари Св Давит', Сагкари St Davit', Մաղքարի վանք - Վ ա ն ք Արմ Հայաստանում, Էրզրումի նահ-ում, Դերջանի գվոկ-ի Մաղկարի գ-ի մոտ, Մամախաթուն ք-ից մոտ 20 կմ հր-արմ: Երջակայքում կային գեղեցիկ խաչարձաններ: Հճճտ Մակքարի Ս Դավթի:

ԾԱՂԿԱՐԻ ՎԱՆՔ, Ц'аг'кари ванк', Сагкари ванк' - Վ ա ն ք Արմ Հայաստանում, Էրզրումի նահ-ում, Դերջանի գվոկ-ի Մաղկարի գ-ի մոտ, տ Մաղկարի Ս Դավթի:

ԾԱՂԿԵՎԱՆՔ, Ц'аг'кеванк', Сагкеванк' - Վ ա ն ք Հայաստանի Հանրապետության Գեղարքունիքի մարզի Լիճք գ-ի մոտ, տ Մաղկավանք:

ԾԱՂԿԵՎԱՆՔ, Ц'аг'кеванк', Сагкеванк' - Վ ա ն ք, ու խ տ ա տ ե ղ ի Հայաստանի Հանրապետության Արայի լ-ան հր լանջին, տ Մաղկավանք:

ԾԱՂԿԵՎԱՆՔ, Ц'аг'кеванк', Сагкеванк' - Վ ա ն ք այժմյան Վրաստանի Հանրապետության Բուխի շրջ-ի Կիանեթ գ-ի մոտ, Նրամ գետի ափին:

ԾԱՂԿՈՑ, Ц'аг'коц, Сагкoc' - Վ ա ն ք (անապատ) այժմյան Ազրբեջանի Հանրապետության Շամխորի շրջ-ի Գառնակեր (Բարում) գ-ի մոտ, տ Մաղկոցավանք:

ԾԱՂԿՈՑԱ ԱՆԱՊԱՏ, Ц'аг'коца анапат, Сагкoc'a anapat - Վ ա ն ք (անապատ) այժմյան Ազրբեջանի Հանրապետության

յում, Հալեպի նահ-ի Մարաշի գավ-ի Ջեյթունի գվոկ-ի, Ջեյթուն գք-ից հս-արլ, Պարզնկա լ-ան զառիթափի լանջին, էկենջնք (Վանքին) գ-ում, գեղատեսիլ վայրում: Կառուցված էր բարձրադիր և զովասուն վայրում, շրջակայքում կային սառնորակ աղբյուրներ: Եղել է Ջեյթունի առաջ-նորդարանի եպիսկոպոսանիստը: Ըստ ավանդությունից՝ հիմնադրել են Թադևոս և Բարդուղիմեոս Առաք-յալները, որի համար էլ Կարապետ Բ Ուլնեցի կաթողիկոսը (1726-1729) այն համարել է առաքելաչին հոգևոր հաստատություն: Փոքր ու անշուք վանքը 1500 թ հետո ընդարձակվել և բարգավաճել է: Եկեղեցին կոչվում էր Ս Աստվածածին: Համալիրում եղել են շուրջ 15 սենյակներ: Ուներ վարելահողեր, այգիներ: Միջին դէ եղել է հայ գրչության կենտրոն, որտեղ գրվել և ընդօրինակվել են հայերեն (այդ թվում՝ հունատառ) պատմական, քերականական, կրո-նական գրքեր, որոնք տարվել են նաև Թոմարգա, Երուսաղեմ և այլ վայրեր: Երբեմնի մեծ մատենա-դարանից 1895 թ այստեղ հազիվ մնացել էր 20-ի չափ մատյան (ավե-տարաններ, աղոթագիրք, տրամա-բանական աշխատություններ): Վանքը գործել է մինչև 1915 թ: Ուներ վարժարան՝ 26 սաներով: Ավերվել ու ամայացել է 1915 թ Մեծ Եղեռնի ժամանակ: 1915 թ գարնանը կարծ ժամանակով դարձել է զեյթունցի երիտասարդների ինքնապաշտպա-նական կենտրոնը:

ՁԵՑԹՈՒՆԻ ՎԱՆՔ, Зейт'уни ванк', Zeyt'uni vank' - Վ ա ն ք Կի-լիկիայում, Հալեպի նահ-ի Ջեյթուն գք-ում, տ Ջեյթունի Ս Աստվա-ծածին:

ՁԵՑԹՈՒՆ-ՕՂԼՈՒ ԳՈՍԵՐ, Зейт'уно-ог'лу гомер, Zeyt'un-og'lu go-mer - Վ ա ն ք Արմ Հայաստանում, էրզրումի նահ-ի էրզրումի գավ-ում, Բասենի գվոկ-ի տարածքում:

ՁԵՎՍԻ ՄԵՀՅԱՆ, Зевси мехян, Zevsi mehyan - Մ Ե շ յ ա ն Կապա-դովկիայում, Վենասա ընակավայ-րում: Ստրաբոնի վկայությամբ՝ սպասարկում էին 3000 քրմեր: Մեհ-յանի տարեկան եկամուտը կազմում էր 15 տաղանդ:

ՁԵՎՍԻ ՏԱՃԱՐ, Зевси таҷ'ар, Zevsi tačar - Տ ա ճ ա ր Կիլիկիա-յում Աղանայի նահ-ում, Իշելի

գավ-ում, Մուտ բք-ում: Պահպան-վել է տաճարի կամարակապ մուտքի սյունաշարը:

ՁԵՏԿԱՆԱ ՎԱՆՔ, Зеткана ванк', Zetkana vank' - Վ ա ն ք (մատուռ) Արմ Հայաստանում, էրզրումի նահ-ում, Ալաշկերտի գվոկ-ի Ջետկան (Ջեյդեկան) գ-ի մոտ, տ Կարմիր վանք:

ՁԵՏՏԱ ՎԱՆՔ, Зетя ванк', Zetya vank' - Վ ա ն ք Մեծ Հայքի Սյու-նիք աշխ-ի Վայոց Ձոր գավ-ում:

ՋԸՌՋԸԻ, Зьр'джьлн, Zət'jəli - Վ ա ն ք Արմ Հայաստանում, Դիար-բեքիի նահ-ի համանուն գավ-ի Բշերիկի գվոկ-ում, տ Ջոջըլի:

ՋԻԱՐԱԹԵ ԳՈՒՐԳԱՆԵ, Зиа-рат'е Гургане, Ziarat'e Gurgane Վ ա ն ք Արմ Հայաստանում, Խար-բերդի նահ-ում, Չմշկածագ գք-ից հս: Երջակայքի քրդերը այսպես էին անվանում հայկական Գուրգենա վանքը:

ՋԻԱՐԵ ԱՆԱԵ ՓԻՐԻ, Зиаре анае п'ири, Ziare anae p'iri - Ե կ Ե ղ Ե ց Ի Արմ Հայաստանում, Խարբերդի նահ-ում, Խոզաթի գվոկ-ի Մելիքա-բերդ գ-ում: Քրդերն այդպես էին անվանում Ս Աստվածածին եկե-ղեցին (տ), որ իրենց լեզվով նշա-նակում է Մեծ Մոր սրբատեղի:

ՋԻԱՐԵԹ, Зиарет', Ziaret' - Վ ա ն ք Մեծ Հայքի Տուրուբերան աշխ-ի Տարոն գավ-ում, տ Ս Կարապետ:

ՋԻԱՐԵԹ, Зиарет', Ziaret' - Ու խ տ ա տ Ե ղ Ի Կարսի մարզում, Կարս ք-ի մոտակայքում:

ՋԻԱՐԵԹ, Зиарет', Ziaret' - Ու խ տ ա տ Ե ղ Ի Կիլիկիայում, Տարսոն ք-ից հս, Ահազա-էլ-քեֆ ք-ում: Բնական քարայրների համա-լիր է:

ՋԻԱՐԵԹ, Зиарет', Ziaret', Ջիա-րեթ - Ու խ տ ա տ Ե ղ Ի պատմա-կան Փոքր Հայքում, Սեբաստիայի նահ-ում, Հին Կոմանա ք-ի ավե-րակներից մոտ 14 կմ հեռավորու-թյամբ, Կոմանա-Դալիմոն ճանա-պարհի վրա:

ՋԻԱՐԵԹԹԵՓԵ, Зиарет'т'еп'е, Ziaret't'ep'e - Բ լ ու ր , ու խ տ ա տ Ե ղ Ի Արմ Հայաստանում, Խար-բերդի նահ-ում, Չմշկածագի գվոկ-ի Մախմենուտ գ-ի մոտ:

ՋԻԱՐԵԹ ԹԵՓԵՍԻ, Зиарет'т'еп'еси, Ziaret't'ep'esi - Ու խ տ ա տ Ե ղ Ի Արմ Հայաստանում, Խար-

բերդի նահ-ում, Ակնա գվոկ-ի Նարվեր գ-ի մոտ: Թուրքերն այսպես էին անվանում Ս Թեոդորոս և Ս Նիկողայոս ուխտատեղին (տ):

ՋԻԱՐԵ ԼՈՒՍԱՎՈՐԻԶ, Зиаре Лусаворич, Ziare Lusavoric' - Վ ա ն ք Արմ Հայաստանում, էրզ-րումի նահ-ի Երզնկայի գավ-ում, Տուժիկ լ-ների ստորոտին, տ Ջար-չարանաց վանք:

ՋԻՅԱՐԵԹ, Зиярет', Ziyaret' - Ու խ տ ա տ Ե ղ Ի պատմական Փոքր Հայքում, Սեբաստիայի նահ-ում, Հին Կոմանա ք-ի ավերակների շրջ-ում, տ Ջիարեթ:

ՋԻՅԱՐԵԹ ԹԵՓԵՍԻ, Зиярет'т'еп'еси, Ziyaret't'ep'esi - Ու խ տ ա տ Ե ղ Ի Արմ Հայաստանում, Խարբերդի նահ-ում, Ակնա գվոկ-ի Նարվեր գ-ում, տ Ս Նիկողայոս:

ՋԻՆԱՎՈՐ, Зинавор, Zinavor - Ու խ տ ա տ Ե ղ Ի Մեծ Հայքի Ար-ցախ աշխ-ի Ոսչեն գավ-ի Հին Քյաթուկ գ-ում: Այստեղ գտնվում են նաև Սպիտակ Հյոլ և Գիղար ուխ-տատեղիները: Մոտակայքում կան հայկական գերեզմաններ:

ՋՅՈՒԼՔԱՖԱԼ, Зюлк'афал, Zyul-k'afal - Ու խ տ ա տ Ե ղ Ի Արմ Հայաստանում, Դիարբեքիի նահ-ում, Արղանամաղեն ք-ի մոտ:

ՋՈՐԱՍԱ, Зоараса, Zoarasa - Հ Ե Թ ա ն ո ս ա կ ա ն տ ա ճ ա ր Մեծ Հայքի Աղձնիք աշխ-ում, Տիզ-րանակերտ ք-ում:

ՋՈՐԱ, Зоба, Zoba - Վ ա ն ք , աշխարհագրական դիրքը՝ անորոշ: Գտնվում էր հավանաբար Հայաս-տանում: Նշվում է Հայերեն ձե-ռագրական հիշատակարանում:

ՋՈՌ, Зор', Zor' - Վ ա ն ք Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապե-տությունից Քաշաթաղի շրջ-ի Ջոր (նաև՝ Ջոռ) գ-ում: Ե. Լալայանը նշում է, որ հնում վանքի հոտերը այնքան շատ են եղել, որ կաթը սարերից խողովակներով էին հասցնում վանք:

ՋՈՌՈՍՍՏԵՓԱՆՈՍ, Зор'о Св Степ'анос, Zor'o St Step'anos - Վ ա ն ք Արմ Հայաստանում, Վանի նահ-ի Շատախի գվոկ-ում, տ Ակոռո վանք:

ՋՈՌՈՎԱՆՔ, Зор'ованк', Zor'o-vank' - Վ ա ն ք Արմ Հայաս-տանում, Վանի նահ-ի Շատախի գվոկ-ում, տ Ակոռո վանք:

ՋՈՐԱԽԱԶ, Зорахач, Zoraxac -

ՄՏԵՓԱՆ ՄԵԼԻՔ-ԲԱԽՇՅԱՆ

ՆԱՅՈՑ
ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔԱՅԻՆ
ՎԱՅՐԵՐ

Հրատ. խմբագիր՝ **Լ. Գ. Մանուկյան**
Տեխ. խմբագիր՝ **Վ. Զ. Բղոյան**
Կազմի ձևավորումը՝ **Գ. Վ. Մարիկյանի**

Համ. չարվածքը՝ **Թ. Շ. Վարդանյանի, Ս. Ա. Գասպարյանի**
Համ. ձևավորումը՝ **Թ. Շ. Վարդանյանի, Ս. Ա. Գասպարյանի,**
Ա. Խ. Աղուզումցյանի

Ստորագրված է տպագրության՝ 03.03.2009 թ.:
Չափսը՝ 60x84 1/8: Թուղթը՝ օֆսեթ: Տպագրությունը՝ օֆսեթ:
Հրատ. 52.0 մամուլ, տպագր. 54.0 մամուլ + 10 էջ ներդիր = պայմ. 50.2 մամուլի:
Պատվեր՝ 112: Տպաքանակ՝ 500:

ԵՊՀ Հրատարակչություն՝ Երևան, Այ. Մանուկյան 1

ԵՊՀ տպագրատուն, Երևան, Աբովյան 52